

Az evangélikus-katolikus teológiai párbeszéd

I. A párbeszéd története. A II. vatikáni zsinat az Ökumenizmusról szóló dekrétumában új korszakot nyitott a katolikus egyháznak a többi keresztény egyházzal való kapcsolatában. A határozat alapján kétoldalú teológiai-tudományos eszmecsere indult meg a különböző egyházakkal. A párbeszédnek sorában az első a Luteránus Egyházak Világszövetségével jött létre. Az előkészítő tárgyalásokat már a zsinat folyamán megkezdtek az evangélikus zsinati megfigyelők és az Egységittkarság képviselői.

1965-ben „Közös munkabizottságot” hoztak létre, majd 1967-ben megalakult a hét katolikus és hét evangélikus teológusból álló „Tanulmányi bizottság”. (Külön érdekessége a vegyesbizottság összetételének, hogy egyik tagja magyar: Dr. Hafenscher Károly, a Deák téri evangélikus templom lelkésze, aki az európai kisebbségi evangélikus egyházakat képviseli.) Az egyes üléseken rajtuk kívül az Egységittkarság, a Luteránus Világszövetség és az Egyházak Világtanácsának képviselői vettek részt, valamint meghívott előadók és tanácsadók.

Évente egy-egy konferenciát tartottak *Az Evangélium és az Egyház* témakör egy-egy részterületének megtárgyalására. Az ötödik ülésen, 1971-ben Máltában került sor az első átfogó közös nyilatkozat megfogalmazására (1).

Ezzel a megbeszélésorozattal párhuzamosan az Egyesült Államokban is folyt hasonló tudományos együttműködés az észak-amerikai Katolikus Püspöki Konferenciának és a Luteránus Világszövetség Amerikai Nemzeti Bizottságának megbízásából. 1965 és 1972 között 15 közös ülészen tárgyalták meg, főleg az Eukarisztia és az egyházi szolgálat témakörét. (Az Ökumenizmusról szóló dekrétumnak megfelelően: „legyenek a párbeszéd témái: az úrvacsora, a többi szentségek, az istentisztelet és az egyházi szolgálatok körüli tanítás.”)

A megbeszélések nem a múlt hitvitáit akarták felülvizsgálni vagy továbbfolytatni. A résztvevők tisztában voltak avval, hogy a történelmi helyzet gyökerében megváltozott, „a modern biblikus és történettudományok jelentősen módosították a teológiai módszereket és kérdésvetéseket, és így új szempontból szemlélhetjük a felekezeti különbségeket” (Málta-jelentés 15.). „Az ökumenikus párbeszéd így megszabadulhat a múlthoz kötődő, megmerevedett kérdésvetések föltétlen kötöttségétől.”

A párbeszéd résztvevői azonban nem kergettek illúziókat. Jól tudták, hogy az egység egyelőre csak messzi célkitűzés, napjainkban legfőljebb a „folyamatos közeledés útján járhatunk, amelynek különböző szakaszai vannak”. A teológiai párbeszédnek is csak egy-egy — bár igen jelentős — lépést jelentenek ezen az úton. Nem várhatjuk, hogy azonnal „teljes nézetazonosság” legyen e párbeszéd eredménye, annak azonban tanúi lehetünk, hogyan közelednek egymáshoz az egyes nézetek, növekvő egyetértésben. E párbeszédnek aztán „folytatódniuk kell az egyes egyházi közösségek saját teológiai gondolkodásában, közösségi és imaéletében”.

II. A Málta-jelentés (Róma és Genf 1972). A vegyesbizottság ötévi munkájának eredményét ebben a dokumentumban foglalta össze, s adta át az „illetékes egyházi előjáróknak abban a reményben, hogy hozzájárulnak az evangélikus egyházak és a római katolikus egyház közti kapcsolat tisztázásához és javításához”.

A bizottság örömmel állapította meg, hogy az adott témakörben „figyelemre méltó és messzire nyúló egyetértésre jutottak el. Ez az egyetértés nemcsak az evangélium teológiai értelmezésére vonatkozik, ...hanem ezzel szorosan összetartozó, igen lényeges tanokra is, amelyek eddig ellentétesek voltak”. Természetesen maradtak nyitott kérdések, eltérő vagy vitás nézetek — ezeket is „felül

(1) Harding Meyer: *Luthertum und Katholizismus im Gespräch*. Frankfurt, 1973. Heinz Schürmann: *Die Arbeit und der Bericht der evangelisch-lutherisch/römisch-katholischen Studienkommission „Das Evangelium und die Kirche“*. Theologisches Jahrbuch 1974. Leipzig.

kell vizsgálni, hogy az egyik-másik kérdésben még nyitva maradt problémák szükségszerűen az egyházakat elválasztó hitbeli különbségek-e, vagy pedig értelmezhetőek az eltérő gondolkodásmódok kifejezéseiként is”.

Az evangélium és a hagyomány témáján belül talán legérdekesebb a *szen-thagyományról* és az egyház *tévedhetetlenségéről* szóló közös álláspont: „A Szent-írást nem lehet többé kizárólagosan szembeállítani a szenthagyománnyal, mivel az újszövetség maga is az őskeresztény hagyományból nőtt ki”. „Luteránusok és katolikusok meg vannak győződve arról, hogy a Szentlélek az egyházat állandóan az igazságba vezeti és abban megtartja.” „A tévedhetetlenséget elsősorban az egész egyháznak, mint Isten népének adott adományként kell felfognunk. Az egyház megmaradása az igazságban nem statikus, hanem dinamikus folyamat: a Szentlélek támogatásával szüntelen harc folyik a tévedés és a bűn ellen mind az egyházon belül, mind a világban.”

A II. vatikáni zsinat által kidolgozott új megvilágításban, közös hitvallás-ként jelenik meg a nyilatkozatban az *evangélium és a világ* kapcsolata. „Egyek vagyunk abban, hogy a világot az evangélium magvából, vagyis Isten üdvözítő tettéből kell szemlélnünk, amely Krisztus halálában és föltámadásában nyilvánult meg.” „Az evangéliumnak a Szentlélek által biztosított folytonossága nemcsak bizonyos formák állandóságában nyilvánul meg, hanem abban a képességben is, hogy azt — a Szentírásnak mindig új megélése és az egyház történelme folyamán létrejövő értelmezése által — mindig új formákban juttatja érvényre.”

Az *egyházi szolgálatról* megállapítják, hogy „a kiengesztelődés művéhez hozzátartozik a kiengesztelődés szolgálata is. A tanúságtétel Krisztusról az egyház egészére van bízva: az egyház egésze Isten papi népe.” Az egyházi szolgálat és a papszentelés kérdésében a vélemények jelentősen eltértek egymástól, „ténylegesen azonban a hivatal átadása mindkét egyházban hasonlóan történik: kézrátétellel és a Szentlélek segítségül hívásával.” (2)

A jelentés szerint a közeledés legfőbb akadályai nem a teológiai, hanem az egyházszerkezeti problémákban rejlenek. Nem elhanyagolhatók azonban a megoldásra váró teológiai kérdések sem. A megbeszélések során egy sor jelentős téma nem is került szóba (például a szentségek az egyház életében, természet és kegyelem viszonya, a tanítóhivatal kérdése, Szűz Mária szerepe és jelentősége). Más kérdéseket nyitva hagytak az eszmecsere során (a megigazulás, a tanítóhivatal eredete). Ismét más kérdésekben a nézetek eltérőknek bizonyultak (az apostoli folytonosság, a közös úrvacsora), néhány pontban pedig egyenesen ellentétesnek (a pápa fősege).

A Málta-jelentés így föltárta azt a „közös alapot”, „az evangélium magvát”, amelyről azonos módon vélekednek az evangélikusok és a katolikusok. A jelentés fogalmazásai persze több helyütt még túl általánosak. Fönnállhat tehát az a veszély, hogy különbözőképpen lehet értelmezni őket. Így aztán a soron következő feladatot abban határozták meg, hogy „a közösen elfogadott alapigazságok” után konkrétabb témákat is megtárgyaljanak, elsősorban az Egyház életével kapcsolatban.

III. Közös tanúságtétel az Eukarisztiáról. A munka a Málta-jelentés elkészülte után azonnal folytatódott tovább. Az újjászervezett Tanulmányi bizottság 1973-tól folytatta évenkénti értekezleteit. A következő jelentős közös nyilatkozat 1978-ban jelent meg *Az Úrvacsora* címmel (3). A nyilatkozat megalkotásában a résztvevőknek jelentős segítséget nyújtottak az USA-ban folyó evangélikus—katolikus párbeszéd dokumentumai, valamint a Dombes-i (Franciaország) ciszterci közösség ökumenikus kutatásai. A nyilatkozat a korábbi munkamódszerek tapasztalatait kiérteleve pontosan elhatárolja, milyen kérdésekben azonosak, hasonlóak vagy egymáshoz közelítőek a nézetek, s hol térnek el, esetleg állnak szemben egymással.

Mind az előszó, mind a bevezető hangsúlyozza, hogy közösen akarnak tanúságot tenni az Eukarisztiáról, de egyben határozottan körvonalazzák a még nyi-

(2) V. ö. Concilium 1972. 4. sz.

(3) Das Merrenmahl (Frankfurt, 1978)

tott kérdéseket, hogy ezáltal is közelebb segítsenek megválaszolásukhoz. Ez megszabja a nyilatkozat szerkezetét is: először közös tanúságtételükben összefoglalják azt, amit mindnyájan egy hittel vallanak, aztán megjelölik a még megoldásra váró feladatokat. Ehhez a két részhez csatlakozik, terjedelmes függelékként, az egyes egyházak eukarisztikus isentiszteletének a szövege. A könyvnyi kötetet néhány szerzőnek egyes részletkérdéseket megvilágító hozzászólása zárja le.

A dokumentum a vegyesbizottság tagjainak nevében szól, de megszólít minden „katolikus és luteránus keresztényt: az egyházi vezetőket, a teológusokat, a lekipásztorokat és a közösségeket”. Sőt, reméli azt is, hogy hasznára válhat a többi keresztényeknek is, és tanúságot tehet az igazságról minden — keresztény és nem keresztény — ember előtt.

1. A *közös tanúságtétel* gondolatmenetét a mise eukarisztikus imádságának zárómondatára építi föl, amely része több evangélikus nemzeti liturgiának is: „Óáltala, ővele és őbenne a tiéd, mindenható Atyaisten, a Szentlélekkel egységben minden tisztelet és dicsőség...”

„Óáltala, ővele és őbenne”: „A megfeszített és feltámadt Krisztus jelen van Egyházában, jelen van a keresztségben, jelen van a szükségét szenvedőkben. ...de egészen különleges módon jelen van az Eukarisztiában.” „Az Utolsó Vacsora szentségében Jézus Krisztus, igaz Isten és igaz ember egészen és teljesen, testével és vérével jelen van a kenyér és a bor színe alatt.”

A köztünk jelenlévő Krisztus minket is belekapcsol életébe: „Aki hittel magához veszi ezt az ételt, az olyan közösségre lép Krisztussal, amely az Atya és a Fiú közösségével rokon.” Egyesít egymással is: „Miközben Krisztus önmagát ajándékozza nekünk, egyesíti azokat, akik részt vesznek lakomáján: sokan egy testté lesznek. A Szentlélek erejéből belőlük épül föl Isten egyetlen népe.”

„...a Szentlélekkel egységben”: „Krisztusnak, a Főpapnak könyörgésére emlékezve az egyház bizalommal könyörög az Ő Lelkéért, hogy az eukarisztikus adományok által megújulva és megszentelve megerősödjék küldetésére a világban.”

Az Eukarisztia eleven egységben van az Egyházzal: „forrása és tetőpontja az egyházi életnek”. „Eukarisztikus közösség nélkül nincs teljes egyházi közösség, és egyházi közösség nélkül nincs igazi eukarisztikus közösség.”

„A tiéd... Atyaisten”: „A Krisztussal alkotott közösség, amelybe a Szentlélek ereje fölemel minket az Eukarisztiában, végül is az Atyához vezet.” „Az ő nagyságát és irtalmasságát, a világ iránt tanúsított szeretetét hirdeti: neki ad hálát a teremtésért, megváltásunkért és megszentelésünkért, minden jótéteményéért. Az eukarisztikus áldozatban a közösség hozzá könyörög az egész világ szükségleteiért. Az Eukarisztia a nagy dicsőítő áldozat, amellyel az Egyház az egész teremtésért könyörög.” Az Eukarisztiát ünneplő közösség úgy kapcsolódik bele a legteljesebben Krisztus áldozatába, ha részt vesz odaadásában és áldozatában: „Urával együtt meghalva készül elő a vele föltámadásra”.

Az Eukarisztia az egész világ üdvösségére van rendelve: „megnyitja a világ előtt átváltozásának útját. Föltárja, hogy milyen a világ most, és milyenné kell válnia.” Felszólít tehát a világ és az emberek odaadó szolgálatára, de előre jelzi is „a megígért örök birodalmat korlátlan szabadságban és igazságosságban”.

2. *Feladataink* közül a legfontosabb számot adnunk arról, hogy mennyire sikerült már eddig tisztázni és legyőzni azokat a nehézségeket, amelyek a hit és az Eukarisztia közösségét szétérték, és mennyiben jelentenek még ma is akadályt a teljes közösség útjában.

A dokumentum négy lezáratlan kérdést említ.

a) Az *eukarisztikus jelenlét* lényegét illetően a párbeszéd során megállapították, hogy „a kétféle álláspont nem tekinthető többé elválasztó ellentétnek”. A luteránus hagyomány együtt vallja a katolikkal, hogy „a konzekrált színek többé nem pusztán kenyér és bor, hanem a teremtő szó ereje által Krisztus testének és vérének ajándékát nyerjük el”.

A *jelenlét időtartamát* illetően is jelentősen közeledtek a nézetek. Krisztus nemcsak az áldozás pillanatában van jelen, hanem maradandó jelenléttel: lehet áldoztatni (például betegeket, de másokat is) misén kívül is, az Oltáriszentség-

ben jelenlévő Krisztust tisztelhetjük a misén kívül is, anélkül, hogy ez a tisztelet elszakítható lenne az eukarisztikus áldozattól és lakomától.

b) Az *eukarisztikus áldozatban* a keresztáldozat jelenül meg: „a Megfeszített, aki bűneinkért meghalt és megigazulásunkért föltámadt, mint a világ bűneiért egyszer s mindenkorra bemutatott áldozat”. A keresztáldozat eukarisztikus megjelenítését viszont másképpen értelmezik a katolikusok és az evangélikusok. A reformáció hagyománya szerint nem beszélhetünk önálló „szentmiseáldozatról”, ez „csökkentené a keresztáldozat értékét, Krisztus egyedül üdvözítő szerepét. Az úrvacsorán az egyház csak megemlékezhet a keresztáldozatról, és a jelenlévők közt szétoszthatja annak ajándékait.” A katolikus egyház felfogása szerint a keresztáldozat eukarisztikus megjelenítése maga is áldozat, az egyetlen keresztáldozatban való részesedés által. „Krisztus egészen a miénk lett. Magunktól semmink sincs és semmire sem vagyunk képesek. Magunktól nem tudunk dicsőséget, dicséretet és tiszteletet adni Istennek: Krisztust mutatjuk meg — ő a dicsőség, dicséret és tisztelet. Erre a gyöngeségünket megvalló, egészen Krisztusra hagyatkozó s őt az Atyának bemutató cselekvésre gondol a katolikus egyház, amikor azt meri mondani, hogy nemcsak Krisztus áldozza föl magát az emberekért, hanem ők is „feláldozzák” Krisztust.”

c) Mindkét fél „közösén vallja, hogy az Eukarisztiában valóságosan magunkhoz vehetjük Krisztus testét és véré. Az Eukarisztia... megajándékozik a Jézus Krisztussal való személyes egyesüléssel.” Mindketten vallják, hogy „az Eukarisztia lényegénél fogva *közösségi lakoma*”. Az evangélikus hagyomány szerint ebből szervesen következik, hogy „a közösség részesedése az Eukarisztiában lényeges része a megünneplésének”. A „magánmise” tehát ellenkezik az Úr alapításával és az ősegyház gyakorlatával. A II. vatikáni zsinat tanítása szerint „a mise minden esetben nyilvános és közösségi jellegű”. Evvel a fölismeréssel lényegesen közelebb kerültek egymáshoz a nézetek. Az evangélikusok örömmel fogadták azt is, hogy a II. vatikáni zsinat óta a két szín alatti áldozás jóval gyakoribb lett, mint azelőtt, hiszen „az Eukarisztia teljes alakjához hozzátartozik a kenyér és a bor is”.

d) Az eukarisztikus *istentisztelet bemutatója* a katolikus egyház tanítása szerint csak fölszentelt pap lehet. „Luther felfogása szerint is isteni alapítású az egyházi hivatal, bár a papszentelést egyébként nem tekinti szentségnek.” Az egyházi szolgálat kérdésében is megindult a párbeszéd. Itt azonban még egy sor kérdés vár tisztázásra mindkét oldalon, amint ez már a Málta-jelentésből is kitűnt.

Tanulságos végül az is, hogy a résztvevők mit ajánlanak egymás eukarisztikus liturgiájának teljesebbé tételére:

A luteránusok szerint a katolikusoknak törekedniük kell arra, hogy

1. kerüljék a nép részvétele nélküli misét;
2. minden eukarisztikus istentiszteletben kapjon nagyobb szerepet az igehirdetés;
3. két szín alatt történjék az áldoztatás.

A katolikusok szerint az evangélikusoknak törekedniük kell arra, hogy

1. gyakrabban legyen eukarisztikus istentisztelet (legalább vasárnaponként vagy hetente egyszer);
2. nagyobb arányban vegyen részt rajta az egész közösség (főleg a gyerekek);
3. szorosabb legyen a kapcsolat az ige és az Eukarisztia liturgiája között.

*

Az eddig kiérlelt fölismerések és megfogalmazások *H. Meyer* szerint „fontos mérföldköveket raktak le az ökumené eddig meghódítatlan területén”. A bizottság tovább folytatja a párbeszédet, de munkája akkor lesz eredményes, ha a párbeszéd, az imádságos eszmélődés tovább folytatódik — vagy elkezdődik — az egyes egyházakon belül is.